

การปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา

ภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราผกผัน

Livelihood Adaptation of Rubber Planters in Songkhla Province under Price Fluctuation

อัสวเทพ ศุภเจริญกุล¹ อุทัย ปริณญาสุทินันท์² เกษตรชัย และหิมา³และบัญชา สมบูรณ์สุข⁴

Asawatap Suphajaroenkool¹, Utai Parinyasutinun², Kasetchai Laeheem³ and Buncha Somboonsuke⁴

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์¹

ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์^{2,3}

ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์⁴

Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University¹

Department of Educational Foundation Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University^{2,3}

Department of Agricultural Development Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University⁴

Corresponding author, E-mail : asawatap.psu@gmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภายใต้ราคายางผกผัน ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้ให้ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ในพื้นที่ชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เกษตรกรที่รับจ้างทำสวนยางพาราที่ไม่ได้เป็นเจ้าของสวนยาง ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร จำนวน 10 คนจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า

การปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภายใต้สถานการณ์ราคายางผกผัน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการตลาดของเกษตรกร จากเหมืองแร่สู่ยางพารา จากการผลิตยางแผ่นดิบมาเป็นน้ำยางสด การใช้สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นยุทธวิธีดำรงชีพ และการสร้างความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ

คำสำคัญ: การปรับเปลี่ยน; วิถีการดำรงชีพ; เกษตรกรชาวสวนยางพารา

ABSTRACT

The objective of this article was to investigate livelihood adaptation of rubber planters in Ban Wang Pha Community, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province under price fluctuations. Structured interview questions, participant and non-participant observations, and focus group discussions were used as instruments to collect data from the field in addition to data collected from related documents and research reports. Primary key informants were 30 household heads of rubber planters in Ban Wang Pha Community, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province, and secondary key informants were hired rubber planters who did not own the rubber plantations, community leaders, core leaders of rubber farmers and rubber institutions totaling 10 informants. Content analysis was performed with the data and descriptive analysis was used for report writing. The data were validated with triangulation technique.

The study found that livelihood adaptations of rubber planters in Ban Wang Pha Community, Thung Tam Sao Sub-district, Hat Yai District, Songkhla Province under price fluctuations were changes in productions and marketing, from mining to rubber planting, and from producing raw rubber sheets to fresh rubber latex. Rubber fund cooperatives were used as a strategy for livelihood, and diversity was made to increase livelihood capabilities.

Keywords: Adaptation, Livelihood, Rubber Planters

บทนำ

อาชีพการทำสวนยางพารา ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญยิ่งกับเกษตรกร ทั้งนี้เพราะยางพาราเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและยังมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ยางพาราจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย แต่การเพิ่มปริมาณของผลผลิตยางพาราด้วยการขยายพื้นที่ปลูก ซึ่งอาจมีผลกระทบที่อาจเกิดปัญหาได้ในอนาคต เช่น การที่เงินขยายพื้นที่ปลูกภายในประเทศ อีกทั้งการที่ประเทศในอาเซียนจะรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะส่งผลให้การลงทุนและบริการเคลื่อนไหวอย่างเสรี จึงมีแนวโน้มว่าอาจมีการเคลื่อนย้ายการลงทุนด้านยางพาราไปยังประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่าไทย ทำให้ในระยะยาวประเทศไทยอาจเสียเปรียบทั้งต้นทุนด้านโลจิสติกส์ และค่าแรง ปัญหาดังกล่าวนี้นหากไม่มีการเตรียมการวางแผนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงก็อาจจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยางพาราของไทยได้ [1], [2]

อย่างไรก็ตาม หากมองสถานการณ์ราคายางพาราในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2557-2561) มีแนวโน้มด้านที่ลดลง โดยในปีพ.ศ. 2557 ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ยที่กิโลกรัมละ 55.53 บาท พ.ศ. 2558 ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ยที่กิโลกรัมละ 45.88 บาท พ.ศ. 2559 ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ยที่กิโลกรัมละ 50.37 บาท พ.ศ. 2560 ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ยที่กิโลกรัมละ 58.63 บาท พ.ศ. 2561 ราคายางแผ่นดิบเฉลี่ยที่กิโลกรัมละ 41.73 บาท ซึ่งส่งผลเป็นอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา [3] การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบไปทุกภาคส่วน เป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อการดำรงชีพของคนส่วนใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรจนเกิดเป็นความเปราะบาง เพราะพึ่งพารายได้หลักที่มาจากการผลิตทางการเกษตรการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ส่งผลถึงความไม่มั่นคงในการดำรงชีพ ทำให้เกษตรกรต้องต่อสู้ดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อแสวงหาทางออกให้กับตนเองและครอบครัวให้อยู่รอดพ้น จากภาวะการณ์เหล่านั้นโดย การสร้างยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพของตนเอง [4], [5]

นอกจากนี้อาชีพการทำสวนยางพารายังขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศและของโลกเป็นสำคัญ กลไกราคาของยางพารามีผลอย่างสำคัญต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา กล่าวคือ ถ้าราคายางพาราลดต่ำลงจะส่งผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่และพฤติกรรมการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเป็นอย่างมาก และอาชีพการทำสวนยางพารายังเกี่ยวข้องกับฤดูกาล โดยฤดูกาลที่ทำให้ชาวสวนยางหยุดกรีดยางมี 2 ฤดูคือ ฤดูฝนและฤดูแล้ง จึงทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตลอดทั้งปี และส่งผลให้แรงงานในช่วงดังกล่าวได้หากไม่มีงานอื่นทำควบคู่กันไป [6]

สำหรับชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรสวนยางพารา โดยมีประชากรทั้งหมด 480 ครัวเรือน ประกอบอาชีพการทำสวนยาง ประมาณร้อยละ 90 มีพื้นที่การทำสวนยางพาราทั้งหมดประมาณ 15,000 ไร่ จะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรสวนยางพารามีความสำคัญยิ่งกับเกษตรกรชุมชนบ้านวังพา เพราะด้วยสภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การปลูกยางพารา เกษตรกรจึงยึดเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ทั้งนี้ ในการประกอบอาชีพนั้นเกษตรกรจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ คือ ความผันผวนของตลาดราคายางพาราที่ไม่แน่นอนและราคายางพาราคงต่ำ รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่มีฤดูฝนและฤดูผลิใบของต้นยางพาราที่ส่งผลให้ไม่สามารถกรีดยางพาราได้ตลอดทั้งปี จึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเกิดประเด็นคำถามขึ้นมาว่า สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกรเป็นอย่างไร เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าว เกษตรกรมีการปรับตัวอย่างไร จึงนำไปสู่ประเด็นการศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราภายใต้ราคายางผันผวนเพื่อนำไปเป็นผลในการวางแผนหรือแนวทางในการดำรงชีพของเกษตรกร รวมถึงการกำหนดนโยบายแห่งรัฐในการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา รวมถึงการกำหนดแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ประสบปัญหาด้านการดำรงชีพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภายใต้สถานการณ์ราคายางผันผวน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมดโดยศึกษาการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชนบ้านวังพาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2500- พ.ศ.2561
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดใหญ่ จำนวน 10 ครัวเรือน เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดกลาง จำนวน 10 ครัวเรือน และเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดเล็ก จำนวน 10 ครัวเรือน เกษตรกรที่รับจ้างทำสวนยางพาราที่ไม่ได้เป็นเจ้าของสวนยาง ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร จำนวน 10 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่ชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ครัวเรือน โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดใหญ่ จำนวน 10 ครัวเรือน เกษตรกรที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดกลางจำนวน 10 ครัวเรือน และเกษตรกรที่ถือครองที่ดินสวนยางพาราขนาดเล็ก

จำนวน 10 ครั้วเรือนผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เกษตรกรที่รับจ้างทำสวนยางพาราที่ไม่ได้เป็นเจ้าของสวนยาง ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร จำนวน 10 คนจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแต่ละกลุ่มโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสาม ทั้งด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัยและด้านวิธีการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

รูปแบบการทำสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการผลิตยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการผลิตยางแผ่นดิบ

เกษตรกรชาวสวนยางพารา ที่เลือกผลิตยางแผ่นดิบ เนื่องจากการผลิตยางแผ่นดิบจะทำให้ได้ปริมาณน้ำหนักรีดดีกว่าการขายน้ำยางสด และได้ราคาสูงกว่า โดยขั้นตอนการผลิตยางแผ่นดิบของเกษตรกร เริ่มตั้งแต่การกรีดยาง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะดำเนินการกรีดยางในช่วงเวลา 01.00-03.00 น. ขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณพื้นที่ของสวนยาง การเก็บรวบรวมน้ำยาง เกษตรกรจะเก็บรวบรวมน้ำยางสด ภายหลังจากกรีดยางไปแล้วประมาณ 2 ชั่วโมง หรือส่วนมากน้ำยางก็จะหยุดไหลก็จะเริ่มเก็บน้ำยางได้

การผสมน้ำยางสด เริ่มตั้งแต่การกรองน้ำยางสด เพื่อเอาสิ่งสกปรกออกจากน้ำยางสด ขั้นตอนนี้เกษตรกรจะตวงน้ำยางสดใส่ตะกุง เพื่อเตรียมการผสมส่วนผสมในการทำยางแผ่น จากนั้นใส่น้ำยางสดประมาณตะกุงละ 3 ลิตรการผสมน้ำกับน้ำยาง ในขั้นตอนนี้เกษตรกรจะเติมน้ำสะอาดลงในตะกุงที่ใส่น้ำยางสดไว้แล้ว โดยมีอัตราส่วนน้ำยาง 3 ส่วน กับน้ำสะอาด 2 ส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นและความเจือจางของน้ำยางสดในแต่ละวันการใช้การรดผสมน้ำยาง จากนั้นเกษตรกรจะใช้น้ำกรดที่ผสมแล้ว เทลงในน้ำยางสดให้ทั่วตะกุง แล้วใช้ไม้พายกวนให้ทั่วตะกุงการกวาดฟองน้ำ

ในขณะกวนน้ำยางจะมีฟองเกิดขึ้น ใช้ใบพายกวาดฟองออกจากตะกุงให้หมด เก็บรวบรวมใส่ภาชนะไว้ขายเป็นเศษยางชั้นดี ฟองน้ำยางถ้าไม่กวาดออกเมื่อนำยางไปรมควันจะทำให้เห็นรอยจุดอากาศในแผ่นยาง ทำให้ได้ยางชั้นต่ำกว่าที่ควรจะเป็นการนวดแผ่นยางเมื่อยางจับตัวแล้ว ก่อนนำไปนวดเกษตรกรจะรีบน้ำสะอาดหล่อไว้ทุกตะกุงเพื่อสะดวกในการเทยางออกจากตะกุง การนวดยางจะนวดแผ่นยางบนพื้นที่สะอาด ซึ่งปูด้วยลูมียูนิฟอร์มหรือแผ่นสังกะสีนวดด้วยมือหรือไม้กล่อมแล้วแต่ถนัดการรีดแผ่นยางด้วยเครื่องรีดเส้น โดยนำยางแผ่นที่นวดแล้ว เข้าเครื่องรีดเส้นเพื่อให้แผ่นยางบางลงการรีดแผ่นยางด้วยเครื่องรีดดอก หลังจากนำแผ่นยางเข้าเครื่องรีดเส้นแล้วก็นำยางเข้าเครื่องรีดดอกจะช่วยให้แผ่นยางแห้งเร็วขึ้นการล้างแผ่นยางที่รีดดอกเรียบร้อยแล้วจะล้างด้วยน้ำสะอาดเพื่อล้างน้ำกรดและสิ่งสกปรกที่ติดอยู่ตามผิวของแผ่นยางออกให้หมด จากนั้นก็นำยางแผ่นมาผึ่งไว้ให้แห้งเพื่อรอจำหน่าย

2. รูปแบบการผลิตน้ำยางสด

เกษตรกรชาวสวนยางพารา ที่เลือกผลิตรูปแบบน้ำยางสด เนื่องจากการผลิตน้ำยางสด เกษตรกรจะได้รับเงินทันทีที่นำน้ำยางสดไปขาย และช่วยลดระยะเวลาและขั้นตอนในการผลิต โดยขั้นตอนการผลิตน้ำยางสด เริ่มจากการกรีดยาง และเก็บรวบรวมน้ำยางสด ภายหลังจากกรีดยางไปแล้วประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งผู้เก็บน้ำยางโดยปกติจะเป็นคนเดียวกับคนกรีดยาง น้ำยางที่เก็บได้จะถูกนำมารวบรวมใส่แกลอนเพื่อลำเลียงขนส่งไปจำหน่าย การจำหน่ายเกษตรกรจะนำน้ำยางสดที่ผลิตได้ไปจำหน่ายให้กับพ่อค้า เอกชนในชุมชน หรือสหกรณ์กองทุนสวนยาง โดยวิธีการซื้อขายในลักษณะของการคำนวณจากเปอร์เซ็นต์เนื้อยางแห้ง โดยผู้รับซื้อจะมีเครื่องมือวัดเปอร์เซ็นต์น้ำยาง แล้วคำนวณออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์เนื้อยางแห้ง เพื่อคำนวณจำนวนเงินที่เกษตรกรจะได้รับจากการขายน้ำยางสด

อย่างไรก็ตามเนื่องจากน้ำยางสดจะเริ่มจับตัวตามธรรมชาติภายใน 2-4 ชั่วโมงหลังการกรีดยาง ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณการรดที่เกษตรกรใช้หรือธรรมชาติสร้างขึ้น ดังนั้นเกษตรกรชาวสวนยางจะต้องกรีดยาง เก็บน้ำยางสด และนำน้ำยางสดไปขายให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาประมาณ 4 ชั่วโมง

เศรษฐกิจชุมชน : กิจกรรมการผลิตและการตลาด

กิจกรรมการผลิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านวังพา ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิตภาคการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยางพารา การทำสวนผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ โดยในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่จะดำเนินกิจกรรมการผลิตมากกว่า 1 กิจกรรม อาทิ ทำสวนยางพาราสลับกับการทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา สลับกับการเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณรอบๆ บ้าน ส่วนกิจกรรมการผลิตนอกภาคการเกษตร ได้แก่ การค้าขาย โดยกิจกรรมการค้าขายของชาวบ้านในชุมชนที่พบเห็นและเป็นที่ยอมรับจะเป็นร้านขายของชำ ร้านอาหารประเภทจานด่วน เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวผัดและอาหารตามสั่ง นอกจากนี้ ก็จะมีประกอบอาชีพการหาของป่า เพราะเนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบ้านวังพาเป็นพื้นที่ป่าเขา ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงประกอบอาชีพการหาของป่า อาทิ การหาสัตว์ป่า น้ำผึ้งป่า เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมการตลาดของชุมชนบ้านวังพาจะมีทั้งกิจกรรมตลาดภายในชุมชน และกิจกรรมตลาดภายนอกชุมชน โดยผลผลิตจากการทำสวนยางพารา น้ำยางสดเกษตรกรจะนำไปขายให้กับพ่อค้าเอกชนที่รับซื้อในชุมชน และขายให้กับสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา ยางแผ่นดิบ เกษตรกรจะนำออกขายให้กับพ่อค้าเอกชนในตัวเมืองหาดใหญ่ ส่วนผลไม้ พืชผัก จากการทำสวนผสม เกษตรกรก็จะนำมาวางขายที่ตลาดนัดชุมชนทุกวันจันทร์ และหากมีจำนวนมากก็จะขายให้กับพ่อค้าเอกชนที่มารับซื้อผลผลิตในชุมชนหรือนำออกขายให้กับพ่อค้าเอกชนในตัวเมืองหาดใหญ่ทั้งนี้รูปแบบการตลาดของชาวบ้าน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความสะดวก ความคุ้มค่า และประโยชน์ที่จะได้รับ

การปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพในภาวะราคายางพารตกต่ำและฝกผัน

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรในชุมชนบ้านวังพาได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ดังนี้

1. จากเหมืองแร่สู่สวนยางพารา

จากการศึกษา พบว่า การดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชนบ้านวังพา ได้ปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพ เพื่อการดำรงชีพให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ จากเดิมประกอบ

อาชีพขุดหาแร่เพราะแร่มีราคาดี และภายในชุมชนมีแหล่งทรัพยากรแร่อยู่เป็นจำนวนมาก มีบริษัทที่ได้รับการสัมปทานเหมืองแร่ แต่เมื่อความต้องการแร่ของตลาดลดน้อยลงประกอบกับแหล่งแร่ลดน้อยลง ชาวบ้านจึงหันมาทำสวนยางพาราแทน เพราะในชุมชนมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกยางพาราประกอบกับนโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราของภาครัฐ จึงส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มพัฒนาพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพารา แล้วตั้งหลักปักฐานในชุมชนเพิ่มขึ้น เพราะการทำสวนยางพารามีรายได้ดีกว่า มั่นคง และมีความเป็นอิสระ

2. จากยางแผ่นดิบมาเป็นน้ำยางสด

จากการศึกษารูปแบบการผลิตยางพาราของเกษตรกร พบว่า ในระยะเริ่มแรกเกษตรกรชาวสวนยางพาราได้ผลิตยางพาราในรูปแบบของยางแผ่นดิบ เนื่องจากชุมชนอยู่ห่างไกลตัวเมืองและการคมนาคมที่ไม่สะดวก ทำให้การนำน้ำยางสดออกไปยังตัวเมืองหรือนอกชุมชนไม่สะดวก โดยการผลิตยางแผ่นดิบ เกษตรกรสามารถสะสมเก็บไว้ในโรงเรือนหรือโกดัง แล้วนำออกจำหน่ายประมาณเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง ส่วนการจำหน่าย จะมีทั้งการจำหน่ายให้กับพ่อค้าเอกชนที่รับซื้อในชุมชน และการนำออกไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าเอกชนในตัวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งการจำหน่ายให้กับพ่อค้าเอกชนในตัวเมืองหาดใหญ่ เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีรถกระบะบรรทุกขนส่ง ก็จะรวบรวมผลผลิตและฝากไปกับเกษตรกรเพื่อนบ้านที่มีความสนิทชิดเชื้อและไว้วางใจกัน โดยจะช่วยเหลือแบ่งปันค่าน้ำมันให้กับเจ้าของรถ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปความเจริญของชุมชนก็เพิ่มขึ้น ทั้งความเจริญด้านการคมนาคม ที่มีเส้นทางคมนาคมขนส่งผลผลิตที่สะดวกขึ้น และสามารถเดินทางสัญจรไปยังตัวเมืองหาดใหญ่ได้สะดวกยิ่งขึ้น เกษตรกรจึงเริ่มปรับเปลี่ยนมาผลิตยางพาราในรูปแบบของน้ำยางสด เพราะสืบเนื่องจากการขนส่งที่สะดวก จึงส่งผลให้มีพ่อค้าเอกชนมารับซื้อน้ำยางสดในชุมชน โดยเมื่อรับซื้อน้ำยางสดจากเกษตรกรแล้วนำออกไปจำหน่ายให้กับพ่อค้ารายใหญ่ ทั้งนี้การผลิตยางพาราในรูปแบบของน้ำยางสด จะเริ่มได้รับความสนใจจากเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการผลิตน้ำยางสดจะช่วยลดขั้นตอนของการทำงาน ลดระยะเวลา และต้นทุนในการผลิต นอกจากนี้การจำหน่ายน้ำยางสด เกษตรกรจะได้รับเงินทันทีหลังการจำหน่ายโดยไม่ต้องรอระยะเวลาเหมือนการผลิตยางแผ่นดิบ

ด้วยสถานการณ์ราคายางพาราที่มีความผันผวน ไม่มีความแน่นอนด้านของราคา จึงส่งผลต่อเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และเก็บสะสมยาง

แผ่นไม้จำหน่ายในคราวเดียว โดยเมื่อถึงเวลาที่จะจำหน่ายอย่างแน่นหนาตามรอบการจำหน่ายหรือตามปริมาณที่แน่นอนที่กำหนดไว้ ราคาขายพาราลดลง จึงส่งผลให้เกษตรกรได้รับเงินน้อยลง และเสียโอกาสในช่วงที่ขี้นราคาสูง

จะเห็นได้ว่าด้วยรูปแบบการผลิตยางพารา บริบทของชุมชน และสถานการณ์ราคาขายพารา ดังกล่าว เกษตรกรในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จ.สงขลา จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตยางพาราจากการผลิตยางแผ่นดิบ มาเป็นการผลิตน้ำยางสด ทั้งนี้เพราะการผลิตและจำหน่ายน้ำยางสด เกษตรกรจะได้รับเงินทันทีหลังการจำหน่ายน้ำยางสด และไม่ต้องวิเคราะห์หรือรองรับกับสถานการณ์ความผันผวน ไม่แน่นอนของราคาขายพารา

3. การใช้สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการปรับเปลี่ยนการดำรงชีพและสร้างยุทธวิธีในการดำรงชีพ โดยการใช้ทุนทางสังคม ด้วยการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายทางสังคมหรือสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในการประกอบอาชีพของเกษตรกร สหกรณ์กองทุนสวนยาง มีหน้าที่และวัตถุประสงค์ในการจัดหางานสุทธางานเกษตรมาจำหน่ายแก่สมาชิก การรวบรวมผลผลิตจากการทำสวนยาง และแปรรูปออกขาย อาทิ ยางแผ่นรมควัน การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน และการส่งเสริมเผยแพร่อาชีพการทำสวนยาง เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

การเป็นสมาชิกของสหกรณ์กองทุนสวนยาง เกษตรกรสามารถนำน้ำยางสดมาขายให้กับสหกรณ์โดยจะได้อัตราที่สูงกว่าพ่อค้าเอกชน นอกจากราคาที่แน่นอนและสูงกว่าพ่อค้าเอกชนที่รับซื้อน้ำยางสดในชุมชนแล้ว การเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับสวัสดิการที่สหกรณ์จัดให้แก่สมาชิก อาทิ สวัสดิการทุนการศึกษาบุตร สวัสดิการสงเคราะห์งานศพสมาชิก นอกจากนี้ การเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ทำให้เกิดการสร้างความช่วยเหลือทางสังคม เกิดการร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เพราะสหกรณ์เป็นองค์กรของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันในการดำเนินงาน ตั้งแต่ขั้นตอนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติสนับสนุนกิจการต่างๆ ของสหกรณ์ ร่วมประเมินตรวจสอบการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ของสหกรณ์ร่วมกันทั้งนี้เพราะการดำเนินงานในรูปแบบ

สหกรณ์สมาชิกทุกคนคือเจ้าของ และจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การตามอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์

จะเห็นได้ว่า สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด เป็นสถาบันเกษตรกรที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตัดสินใจเลือกเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการดำรงชีพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ภายใต้ราคาขายที่ผันผวน และเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

4. การสร้างความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการสร้างความหลากหลายในการดำรงชีพ โดยการปรับเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพด้วยการจัดสรรแบ่งพื้นที่ของสวนยางเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น ดังนี้

การปลูกผักเหลียง ซึ่งผักเหลียงจัดเป็นผักเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ ที่ชาวบ้านนิยมใช้ใบอ่อนประกอบอาหาร อาทิ ผัดผัดเหลียง แกงเหลียง ผัดใส่ไข่ แกงจืด โดยประโยชน์ผักเหลียงแก้ท้องว่าง ช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงร่างกาย บำรุงสายตา และแก้โรคขาดในเด็ก เป็นต้น และช่วยเพิ่มรายได้ อาทิ การปลูกผักเหลียงแซมในสวนยาง นอกจากจะได้รายได้จากสวนยาง ยอดผักเหลียงยังช่วยสร้างรายได้ดีในแต่ละปี

การเลี้ยงวัว จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรในชุมชนบ้านวังพา ส่วนหนึ่งจะเลี้ยงวัว โดยการเลี้ยงวัวเกษตรกรจะเลี้ยงแบบชาวบ้านไม่มีฟาร์ม โดยการเลี้ยงไปตามร่องสวนยางหรือพื้นที่ที่มีหญ้า การเลี้ยงแบบนี้จำเป็นต้องมีคนคอยเฝ้า มีพื้นที่ใกล้เคียงที่สามารถนำวัวไปเดินมีหญ้าให้วัวแทะเล็ม ทั้งนี้ข้อดีในการเลี้ยงวัว ได้แก่ เลี้ยงง่าย หากกินเก่ง ไม่เลือกอาหารเพราะผ่านการคัดเลือกแบบธรรมชาติในการเลี้ยงแบบไล่ต้อนโดยเกษตรกร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเลี้ยงโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่ได้เป็นอย่างดีให้ลูกดก ส่วนใหญ่ให้ปีละตัวทนทานต่อโรคและแมลงและสภาพอากาศได้ดีมีเนื้อแน่นเหมาะสมกับการประกอบอาหารแบบไทย

การปลูกผลไม้จากการศึกษา พบว่า การทำสวนยางผสมกำลังเป็นที่นิยมของเกษตรกรในชุมชนเนื่องจากสามารถลดความ

เสี่ยงของราคายางพาราตกต่ำได้โดยเกษตรกรนิยมปลูกผลไม้คู่กับการทำสวนยาง อาทิ พุเรียนพันธุ์หมอนทอง มังคุด ลองกอง ทั้งนี้ เพราะทุเรียนพันธุ์หมอนทอง มังคุดและลองกอง จะมีราคาสูงซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาจำหน่ายได้ในครัวเรือนได้ โดยไม่ต้องซื้อเพื่อลดรายจ่ายการซื้อ และสามารถนำจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรได้มีการประกอบอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำสวนยาง และการประกอบอาชีพในฤดูกาลที่ไม่สามารถทำสวนยางได้ ซึ่งพบว่า เกษตรกรในชุมชนบ้านวังพาได้มีการประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำสวนยางและการประกอบอาชีพในฤดูกาลที่ไม่สามารถทำสวนยางได้ ได้แก่ การรับจ้างในโรงงาน บริษัท หรือร้านค้าต่างๆ ทั้งนี้ พบว่า ครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 3 คน ขึ้นไป จะจัดสรรการประกอบอาชีพ โดย 2 คน ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราในพื้นที่ของตนเอง ส่วนสมาชิกที่เหลือก็ประกอบอาชีพรับจ้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้น การค้าขาย พบว่า เกษตรกรบางส่วน ได้ประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำสวนยางพารา โดยการค้าขาย การรับซื้อสินค้าหรือผลผลิตของชาวบ้านในชุมชน อาทิ ผลไม้ ผัก ฯลฯ แล้วนำออกไปจำหน่ายยังตลาดนัดหรือสดในหาตใหญ่ การเปิดร้านขายของชำ การขายอาหาร และขนม เพื่อสร้างรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว

อนึ่ง นอกจากการสร้างหลากหลายในการดำรงชีพ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการประกอบอาชีพแล้ว การลดรายจ่ายและการเก็บออมเงินของเกษตรกรถือเป็นอีกหนึ่งยุทธวิธีในการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทั้งนี้ เพราะการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น รายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย จะส่งผลให้เกษตรกรมีเงินเหลือเก็บออมที่สามารถไว้ใช้จ่ายในการดำรงชีพที่จำเป็นได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ภายใต้สถานการณ์ราคายางที่ผันผวน เกษตรกรจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสถานการณ์ทั้งบริบทของการดำรงชีพในสถานการณ์ปัจจุบัน และภาวะเศรษฐกิจ โดยการสร้างความหลากหลายในการดำรงชีพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีพ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและปรับปรุงมาตรฐานในการใช้

ชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านวัตถุ จิตใจ สุขภาพและลดความความแปรปรวนในการดำรงชีพ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการตลาดของเกษตรกรเพื่อลดต้นทุน

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ จากเดิมประกอบอาชีพพุดตาเพราะเริ่มมีราคาดี และในชุมชนมีแหล่งทรัพยากรแร่อยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อความต้องการแร่ของตลาดลดน้อยลงประกอบกับแหล่งแร่ลดน้อยลง เกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนมาทำสวนยางพาราแทน เพราะในชุมชนมีพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกยางพารา ประกอบกับนโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราของภาครัฐ จึงส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มพัฒนาพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพารา แล้วตั้งหลักกับฐานในชุมชนเพิ่มขึ้น เพราะการทำสวนยางพารามีรายได้ที่ดีกว่า มันคง และมีความเป็นอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับ Sawarin Bendem-Ahlee and Utai Parinyasutinun [7] ที่ศึกษาวิถีคนและวิถีคลองนาทับ ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา พบว่า ท่ามกลางสภาวะวิกฤตของคลองนาทับ ชุมชนได้ปรับตัวในรูปแบบต่างๆ ตามเงื่อนไขทางทรัพยากรของแต่ละครัวเรือน เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

นอกจากนี้ เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตยางพาราจากผลิตยางแผ่นดิบมาเป็นการผลิตน้ำยางสด เพราะการผลิตและจำหน่ายน้ำยางสด จะลดต้นทุน และขั้นตอนในกระบวนการผลิตและเกษตรกรจะได้รับเงินทันทีหลังการจำหน่ายน้ำยางสด โดยไม่ต้องรอรับกับสถานการณ์ความผันผวน ไม่แน่นอนของราคายางพารา สอดคล้องกับ Aree Junkaew [2] ที่ได้ศึกษาการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางมีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบผลผลิตยางพาราอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เกิดจากการเรียนรู้ของเกษตรกรเอง

จากการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และ Sopon Mulha et al. [8] ที่ศึกษายุทธศาสตร์การดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนบ้านคำไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การดำรงชีวิตของชุมชนและครัวเรือนเกษตรกรมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทำให้สามารถดำรงชีพได้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรับตัว ปรับเทคนิควิธีในการสร้างยุทธศาสตร์การดำรงชีพในรูปแบบต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่า การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตยางพาราส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดความแปรปรวนทางด้านต้นทุนการผลิต และลดปัจจัยเสี่ยงด้านสถานการณ์ความผันผวนของราคายางพาราได้

การใช้สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ใช้สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพโดยการใช้ทุนทางสังคมด้วยการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายทางสังคมหรือสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในการประกอบอาชีพของเกษตรกร สอดคล้องกับ Asawatep Suphajaroenkool and Utai Parinyasutinun [9] ซึ่งศึกษาการจัดการสหกรณ์ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า สหกรณ์ถือเป็นองค์กรสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเนื่องจากสหกรณ์เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการก่อตั้งและสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับสมาชิก ทั้งนี้การพัฒนาสหกรณ์จะนำไปสู่การเป็นแบบอย่างและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป

นอกจากนี้ Choochart Tanangsnakool and Wandee Sutthinarakorn [10] ซึ่งศึกษาทางออกเพื่อความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา พบว่า เกษตรกรเผชิญกับราคาผลผลิตตกต่ำและต้นทุนการผลิตสูงทั้งยังเผชิญกับการถูกเอารัดเอาเปรียบจากภาคการตลาด ความต้องการของเกษตรกรคือการแก้ไขปัญหาค่าที่ชัดเจนของรัฐบาลในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้สามารถพึ่งพาตนเอง โดยมีความรู้ในอาชีพทั้งการผลิต การตลาด และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปวัตถุดิบยางพารา โดยใช้แนวทางส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการผลิต การเป็น

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรเอกชนรายใหญ่ สถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในระบบกลุ่มหรือสหกรณ์การเกษตร

สรุปได้ว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกรในการจัดตั้งสหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านวังพา จำกัด ถือเป็นอีกหนึ่งยุทธวิธีที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนการดำรงชีพเพื่อความอยู่รอดที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันของเกษตรกรชาวสวนยางพารา

การสร้าง ความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพด้วยการสร้างความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ โดยการจัดสรรแบ่งพื้นที่ของสวนยางเป็นสวนผสมผสาน เพื่อลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน สอดคล้องกับ Keeratiporn Jutavariya and Patcharin Lapanun [11] ที่ศึกษาเกษตรกรผสมผสาน ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของเกษตรกรอีสานภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ พบว่า เกษตรผสมผสานเป็นยุทธศาสตร์การดำรงชีพที่ช่วยเกษตรกรในการคลี่คลายปัญหาอันเป็นผลจากการทำเกษตรแผนใหม่ที่มีผู้การผลผลิตเชิงเดี่ยวหรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขายสู่ท้องตลาดซึ่งได้ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมและการลดลงของทุนธรรมชาติและทุนการเงินการปรับระบบการผลิตสู่เกษตรผสมผสานที่มีรากฐานจากการใช้ทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ทำให้เกษตรกรสามารถฟื้นฟูและสั่งสมทุนธรรมชาติทุนการเงินรวมถึงทุนทางกายภาพที่ทลายและถดถอยไปจนสามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ เกษตรกรได้ประกอบอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำสวนยาง การประกอบอาชีพในฤดูกาลที่ไม่สามารถทำสวนยางได้ ได้แก่ การรับจ้าง การค้าขาย การหาสัตว์ป่า สอดคล้องกับ Awae Masae et al. [12] ได้ศึกษา กระบวนการทันสมัยกับการปรับตัวในการดำรงชีพในชุมชนชนบท พบว่า อาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่โดดเด่นในสังคมชนบท ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต จากรูปแบบที่ใช้เพื่อการยังชีพ ไปสู่การผลิตเพื่อขายมากขึ้น โดยรวมในชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางบริโภคนิยม ที่ผูกมัดกับรายได้ที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ครัวเรือนในชนบท

ชุมชนจึงไม่อาจพึ่งพาอาชีพการเกษตรที่ทำงานเต็มเวลาอย่างเดียวได้ ทำให้ครัวเรือนในชนบทค่อยๆ เปลี่ยนจากสภาพที่สมาชิกทุกคนในครัวเรือนช่วยกันทำงานเต็มเวลาไปสู่การทำงานหลายกิจกรรมพร้อมๆ กัน

อนึ่ง Utai Parinyasutinun [13] ได้ศึกษาการพัฒนาชุมชนประเด็นบทบาทในสังคมที่เปลี่ยนแปลง พบว่า ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลายการเปิดโอกาสให้ชุมชนจัดการตนเองหรือตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งจัดการชุมชนเพียงลำพังก็อาจนำไปสู่ล้มเหลวได้ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนให้ขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนได้ก็ควรอยู่ภายใต้หลักความร่วมมือกันทั้งระหว่างรัฐและชุมชนหรือเอกชนกับชุมชนหรือทุกภาคส่วนรวมถึงการสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้ราคายางพาราตกต่ำ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการตลาด จากยางแผ่นดิบมาเป็นน้ำยางสด การสร้างความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ โดยการทำสวนผสม การหาสัตว์ป่า การค้าขาย การรับจ้าง การลดจำนวนแรงงานการผลิต และการใช้สหกรณ์กองทุนสวนยางเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดความเปราะบางจากความผันผวนของราคายางพาราลงได้ มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ มีรายได้เพียงพอต่อการซื้ออาหารที่จำเป็น และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพาราในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้มีการปรับเปลี่ยนการดำรงชีพ โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตยางพาราจากการผลิตยางแผ่นดิบเป็นการผลิตน้ำยางสด การสร้างความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีพ โดยการจัดสรรแบ่งพื้นที่ของสวนยางเพื่อใช้ประโยชน์อื่น การประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำสวนยางเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ การประกอบอาชีพในฤดูกาลที่ไม่สามารถทำสวนยางได้ และการลดรายจ่ายภาคครัวเรือน ดังนั้นแล้วภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กับการดูแลและส่งเสริมเกษตรกร ควรให้การส่งเสริม ศึกษา และสนับสนุน ให้เกษตรกรสร้างความหลากหลายในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกษตรกรชาวสวนยางในชุมชนอื่นเพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนการดำรงชีพ ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการวางแผน การกำหนดนโยบายรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยาง รวมถึงการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ประสบปัญหาด้านการดำรงชีพ เพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันและความมั่นคงในการดำรงชีพ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Patthera Ruenpitak. (2011). **Prepare the rubber industry Supports the ASEAN Economic Community.** from <http://www.oie.go.th>
- [2] Aree Junkaew. (2010). **Livelihoods of rubber unsmoked sheet producing households and rubber latex producing households: a case study of Namorbun Sub-district, Chulaporn District, Nakhon Si Thammarat Province.** (Thesis Master of Science in Agricultura). Prince of Songkla University.
- [3] Rubber Authority of Thailand. (2018). **Rubber Sheet GMP standards enhance the quality of Thai rubber.** [Online]. Retrieved February 10, 2018 from <http://www.raot.co.th/main.php?filename=index>.
- [4] Supawadee Khunthongjan. (2016). **Influential Factors for Income and Spending Pattern of Household Rice Farmers as for Living and Production Process in the Period of Economic Change.** Chulalongkorn Business Review, 38(148), 41-63.
- [5] Pinkaew Laungaramsri. (2011). **Livelihoods.** Chiang Mai : Phongsawat Printing.

- [6] Buncha Somboonsuk, Kanokporn Pacheerat and Benedicte Chambon. (2010). **Comparison of living conditions of rubber farmers. Between households producing raw rubber sheets and households producing latex. A Case Study in Na Mor Boon, Chulaporn, Nakhon Sri Thammarat.** Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University.
- [7] Sawarin Bendem-Ahlee and Utai Parinyasutinun. (2012). Human way of life and the way of life of people Along Na Thap Canal, Na Thapsub District, Chana, Songkhla Province. **Srinakharinwirot Research and Development (Humanities and Social Sciences)**, 4 (8), 129-139.
- [8] Sopon Mulha, Thongkait Satun, Monchai huworakij, Peecha Tabsombut and Thanunchai Chalermasuk. (2015). Strategies used by Residents of Agricultural Households in Bankhamphai, Muang District, Kalasin Province to Maintain Their Livelehoods. **Prae-wa Kalasin of Kalasin University**, 2(1),80-111.
- [9] Asawatap Suphajaroenkool and Utai Parinyasutinun. (2015). Management of Cooperative in Hat Yai Distict, Songkhla Provice. **Humanities and Social Sciences Mahasakham University**, 33(5), 170-179.
- [10] Choochart Tanangsnakool and Wandee Sutthinarakorn. (2016). **Solutions to A Career Stability of Rubber Plantation's.** Farmers.Kasetsart Educational Review, 31(1),57-62.
- [11] Chairat Pranee. (2014). Community Culture and Bringing about Reconciliation in Thai Society Using Culture as Key Instruments. **Community development and life quality**, 2(2), 115-123.
- [12] Awae Masae, Buncha Somboonsuk and Malee Sabaiying. (2007). **Modern processes and adaptation to living in rural communities. Presentation documents at the academic conference 29-30 July 2007.** Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University.
- [13] Utai Parinyasutinun. (2016). Community Development: **Reviewed Issues in Changing Society. Social Development**, 18(1), 123-14.